

ARENA NORD-NORGE

Et vedlegg til SpareBank 1 Nord-Norges konjunkturbarometer – Høsten 1998

SpareBank 1 Nord-Norge har valgt "Arena Nord-Norge" som samlebegrep for en rekke aktiviteter hvor vi vil søke å belyse aktuelle utfordringer landsdelen vår står overfor. I denne forbindelse vil næringslivet, organisasjoner og det offentlige være viktige bidragsyttere. Vi håper derfor på et godt samarbeid med aktuelle aktører:

I tilknytning til Konjunkturbarometeret for Nord-Norge høsten 1998 har vi i samarbeid med NORUT Samfunnsforskning sett nærmere på offentlig sektor i Nord-Norge.

Offentlig sektor

Utarbeidet av NORUT Samfunnsforskning

INDELING AV OFFENTLIG SEKTOR

I Norge deles offentlig sektor inn i 3 nivåer; stat, fylkeskommune og primærkommune. Fylkeskommunene og primærkommunene utgjør til sammen kommunesektoren.

Staten

De statlige virksomhetene deles ofte inn i forvaltningsinstitusjonene og bedriftene. Forvaltningsinstitusjonene består av a) statsforvaltningen i snever forstand, b) Statens Fonds og c) sosiale trygdeordninger, mens statsbedriftene deles inn i a) forretningsdrift b) statsaksjeselskapene og c) statsbankene.

All virksomhet som er knyttet til stat, enten det er snakk om forvaltning eller statsforetak er inkludert i statlig sektor. Hovedtyngden av de aktivitetene som er definert som nasjonale er lagt til staten. Det dreier seg om alt fra departementene, direktoratene, Universitetene, Forsvaret, politi, rettsvesen, Norges Bank, Statens Vegvesen, Ligningskontorer, Folkeregister, skatteetaten, arbeidsmarkedstetaten til statlige foretak som Posten, Telenor og Statoil. I tillegg til dette har staten eller regjeringen sin regionale representant gjennom Fylkesmannen.

Fylkeskommunene

Nord-Norge har 3 fylkeskommuner. Virksomheten til fylkeskommunene er knyttet til de oppgaver som er definert som regionale og er avgrenset til hver enkelt fylke. Dette gjelder særlig regional sykehusdrift, videregående skoler, kulturtjenester, samferdsel, regionale plansaker og lignende.

Kommunene

Nord-Norge har 89 kommuner eller primærkommuner. Kommunene sitt ansvarsområde er lokalt avgrenset til kommunegrensen og har ansvar for tjenesteproduksjonen på lokalt nivå. Innenfor undervisning og helse har primærkommunene ansvaret for grunnskoleutdanningen og eldreomsorgen. Primærkommunene har i tillegg en rekke andre lovpålagte oppgaver, men også flere selvpålagte oppgaver. Eksempler på lovpålagte oppgaver er plan- og bygningsloven som berører byggesaker, mens barnehageutbygging og lokalt veivedlikehold er eksempler på selvpålagte oppgaver.

Definisjon: All virksomhet som er drevet i regi av statlige virksomheter, fylkeskommunene eller primærkommunene regnes som offentlig sektor. I tillegg omfattes offentlig sektor av offentlig eide foretak.

UTBYGGING AV OFFENTLIG SEKTOR

Historisk har offentlig sektor først og fremst vært knyttet til forsvar, rettspleie, administrasjon, religion og infrastrukturtiltak. I vårt århundre har derimot offentlig sektor sin utgiftsvekst vært knyttet til sosiale reformer, distriktsutviklingstiltak og inntektsfordeling (overføringer). De største sosialpolitiske reformene kom like før og etter andre verdenskrig og består av en rekke lovendringer som *behovsprøvd alderstrygd (1936)*, *arbeidsløshetsstrygd (1939)*, *alminnelig uføretrygd (1961)*, *lov om sosial omsorg (1964)*, *enke- og morstrygd (1965)* og *lov om folketrygd (1967)*. I tillegg til de sosialpolitiske

reformene har stadig nye oppgaver (distriktsutvikling, næringsutvikling, barnehager, ungdomsarbeid, kultur, miljø og planlegging etc) blitt lagt til det offentlige. De mange nye oppgavene som er lagt til det offentlige har derfor ført til at sektoren stadig legger større beslag på de verdiene som skapes i samfunnet. Med utgangspunkt i tall fra nasjonalregnskapet kan vi sammenfatte utviklingen med følgende punkter:

- *de offentlige utgiftene sin andel av BNP har økt fra 22% i 1951 til 44,4% prosent i 1997. (I tillegg kommer offentlige investeringer som utgjorde 7,3% av BNP i 1997)*
- *det offentlige sin andel av utgiftene til konsumformål utgjorde 10% av BNP i 1951 og økte til 20% i 1997. (Av dette utgjorde konsumet i statsforvaltningen 8% av BNP og i kommuneforvaltningen 12% av BNP)*
- *overføringene (trygdeordninger, subsidier) gikk opp fra 11% i 1951 til 31% i 1990.*
- *de offentlige inntektene økte fra 32% av BNP i 1951 til 57% i 1990. På 1990-tallet har denne andelen vært stabil og hele tiden ligget over 50% av BNP.*

Veksten i offentlig sektor har i et historisk perspektiv vært særlig sterk fra midten av 1950-tallet til slutten av 1980-tallet. Denne veksten fortsatte noe inn i 1990-tallet, men har flatet noe ut og attpåtil gått noe ned i de siste par årene. Utbyggingen av velferdsstaten har skjedd regionalt og nasjonalt og omfatter både sentrumsområdene og de mer tynt befolkede områdene (periferien). I denne utbyggingen har det vært en målsetting at ethvert individ skal ha et noenlunde likt tilbud av offentlige velferdsgoder uansett hvor vedkommende bor. En viktig regionalpolitisk målsetting har derfor vært å tilrettelegge det offentlige tjenestetilbudet innenfor akseptabel reiseavstand for flest mulig brukere.

Velferdsstaten koster mer i Nord-Norge

For at innbyggerne i Nord-Norge skulle få et velferdstilbud og en infrastruktur på omtrent samme nivå som resten av landet, brukes det i dag mer midler på Nord-Norge enn landet for øvrig. Årsakene til dette er for det første at ethvert infrastrukturtiltak er dyrere i mer tynt befolkede områder og at skalafordelene i tjenesteproduksjonen også er mindre i disse områdene. Produksjonen av en rekke kommunale tjenester som undervisning, helse og barnehagedrift er i dag betydelig dyrere per innbygger i Nord-Norge enn ellers i landet. Mens nordnorske kommuner hadde et forbruk per innbygger som utgjorde 75% av det nasjonale nivået i 1950, har forbruket på 1990-tallet ligget på 125% av det nasjonale. Denne forskyvingen i pengeforbruket

kan ikke forklares med det lokale inntektsgrunnlaget (skatteinntekt), men skyldes hovedsakelig velferdsstatens omfordelingspolitikk. Utbyggingen av velferdsstaten har derfor ført til at offentlig sektor har fått en større tyngde i Nord-Norge enn hva tilfellet er i mer sentrale deler av landet.

OFFENTLIGE TJENESTEPRODUSENTER

Offentlig sektor slik vi har definert det består av et bredt spekter med tjenesteprodusenter. De to største enkeltområdene er produksjon av helsetjenester og undervisningstjenester. I Nord-Norge er det hovedsakelig primærkommunene og fylkeskommunene som står for produksjonen av helsetjenester, mens innenfor undervisning produseres dette både på kommunalt, fylkeskommunalt og statlig nivå. De største helseinstitusjonene i landsdelen er fylkeskommunale (regionsykehusene), mens de største undervisningsinstitusjonene er statlige (Universitet og høyskoler).

Av de ulike nivåene er kommunesektoren den største tjenesteprodusenten. Foruten helse- og undervisningstjenester, produserer disse veivedlikehold, vannforsyning, renovasjon, feiing, brannvern, havnetjeneste, byggesaker, sosialhjelp, barnevern, kultur, tjeneste overfor lokalt næringsliv etc. Gjennom den type tjenester kommunesektoren produserer, er denne sektoren helt sentral for lokalsamfunnene sin funksjonsmåte. Produseres disse tjenester lite effektivt vil dette lett kunne gå ut over annen aktivitet i kommunene - f.eks. vil sein saksbehandling knyttet til byggesaker lett kunne medføre store kostnader for private næringsaktører.

Landsdelen har også en betydelig aktivitet knyttet til Forsvaret. De kommunene med betydelig forsvarsaktivitet er Andøy, Tjeldsund og Bodø i Nordland, Målselv, Bardu, Harstad og Sørreisa i Troms og Porsanger, Sør-Varanger, Vadsø, Alta og Vardø i Finnmark. Forsvaret har også en betydelig byggeaktivitet, noe som gir store ringvirkninger for lokale byggefirmaer og leverandører. Av andre viktige offentlige tjenesteprodusenter kan nevnes trygdekontorene, ligningskontorene og folke registret, Konkurransetilsynet, Arbeidsmarkedsetaten, SND, Fylkesmannen, Statens Vegvesen, Luftfartsvetket, Posten, Telenor, Politi- og lensmannsetaten etc. I tillegg til dette er det knyttet en rekke andre offentlige institusjoner til landsdelen som regionteater, NRK, Norges Bank, Husbanken, muséer, Vervarslingen for Nord-Norge, Oljedirektoratet i Harstad, Polarinstituttet, Brønnøysundregisterene, Nasjonalbiblioteket i Mo, Sametinget, etc.

OMSTILLINGSPROSESSER I OFFENTLIG SEKTOR

På 1990-tallet har deler av offentlig sektor gjennomgått betydelig omstillinger. De største omstillingene har skjedd i statlig sektor med størst konsekvenser for Posten, Televerket og Forsvaret. Årsaken til omstillingene ligger både i krav om større effektivitet, endringer i rammevilkårene og nye teknologiske løsninger. I Posten og Televerket er deler av virksomheten blitt splittet (TBK og Postbanken) og utsatt for konkurranse. Televerkets monopolsituasjon er også blitt brutt. Samtidig har nye teknologiske løsninger (telegiro, mini-bank, butikktterminaler, Internett) endret hverdagen for disse institusjonene. Blant annet har Posten merket dette ved nedgang i skranketrafikken. Disse endringene har ført til at enkelte postkontorer er lagt ned. I noen tilfeller er driften av postkontoret blitt leid ut til private aktører (lokalbutikken), mens i andre tilfeller drives tjenesten videre via landpostbud. Siden både Posten og Televerket nå i langt større grad utsettes for konkurranse må forretningsmessige prinsipper legges til grunn for driften. En kan derfor forvente at omstillinger og bemanningsreduksjoner vil fortsette i disse to statsforetakene. Omstillingene i Forsvaret har mer sammenheng med endringer i de internasjonale forholdene (slutt på den kalde krigen), nye utfordringer for Forsvaret (FN-oppdrag) og strammere økonomiske rammer (budsjettkutt). Dette har ført til betydelig nedtrapping av Forsvaret sine aktiviteter i Nord-Norge. Omstillingsprosessene foregår ennå i Forsvaret og i det dette bilaget skrives vurderer kystforsvaret ytterligere nedleggelser av avdelinger i landsdelen.

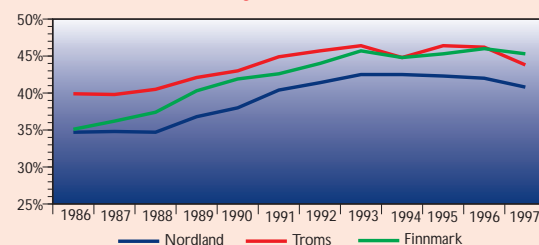
OFFENTLIG SYSSELSETTING

Det at velferdsstaten koster mer i Nord-Norge og at skalafordelene i tjenesteproduksjonen er mindre i mer tynt befolkede områder, ser en klart av sysselsettingstallene. Nord-Norge har derfor en betydelig større andel av arbeidstakerne sysselsatt i offentlig sektor enn i riket for øvrig. Mens rundt 24% av de nordnorske arbeidstakerne var sysselsatt i offentlig sektor i 1970, sysselsatte sektoren 44% av arbeidstakerne i 1997. Tilsvarende tall nasjonalt var 22% i 1970 og 34% i 1997. Totalt sysselsatte offentlig sektor 85.400 arbeidstakere i Nord-Norge, hvorav 41.000 arbeidstakere i Nordland, 29.800 arbeidstakere i Troms og 14.600 arbeidstakere i Finnmark¹⁾.

Figur 1 illustrerer utviklingen i den offentlige sektoren sin andel av sysselsettingen for de 3 nordnorske fylkene. I Nord-Norge har den offentlige andelen av sysselsettingen vært stigende i samtlige av fylkene frem til begynnelsen av 1990-tallet. Veksten i offentlig sektor

har skjedd gradvis gjennom flere tiår. På 1990-tallet skjer det imidlertid et brudd med denne utviklingen. Veksten i offentlig sektor flater ut og har i tillegg gått noe tilbake de siste par årene. Denne tilbakegangen er både i absolutte tall og i relative prosentandeler (jfr. figur 1). Dermed ser det ut til at en lang trend med stadig økende offentlig sysselsetting er brutt. Dette er ikke et spesielt nordnorsk fenomen, men også en nasjonal trend. Årsakene til dette er både at velferdsstaten er under press og at deler av offentlig sektor konkurranseutsettes i større grad.

Figur 1
Offentlig sektors andel av sysselsettingen i de nordnorske fylkene, 1986 - 1997.

Kilde: Foreløpig statistikk fra SSB

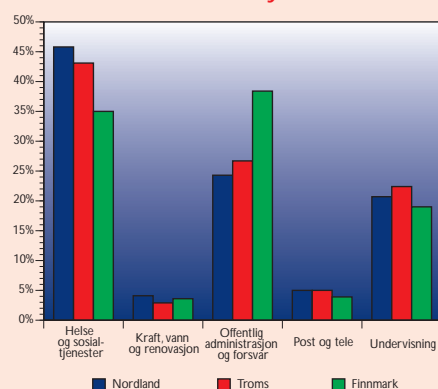
Sammenligner vi utviklingen i de tre nordnorske fylkene, har veksten i den offentlige sysselsettingen hatt noe ulikt forløp i perioden 1986-1997. Troms har tradisjonelt hatt en høyere andel av arbeidstakerne sysselsatt i offentlig sektor enn de to andre nordnorske fylkene. Dette henger sammen med at den statlige sysselsettingen har spilt en større rolle i Troms, blant annet som følge av Forsvaret og Universitetets nærvær i fylket. Utviklingen på 1990-tallet har imidlertid endret noe på dette bildet. Veksten i den offentlige sysselsettingen har vært noe svakere for Troms enn i de to andre nordnorske fylkene. Disse endringer gjør at Finnmark nå har den høyeste offentlige sysselsettingen i landsdelen, mens forskjellene mellom Troms og Nordland nå er betydelig mindre. Nordland har imidlertid fortsatt prosentvis lavest offentlig sysselsetting.

Offentlig sektor omfatter mange forskjellige typer aktiviteter som utføres på ulike nivåer. I figur 2 har vi skilt mellom ulike hovedaktiviteter slik disse fremkommer i sysselsettingsstatistikken (kilde: se sluttnote¹⁾). Her er offentlig sektor definert som:

- næring 40: Kraftforsyning
- næring 64: Post- og teletjenester
- næring 75: Offentlig administrasjon og forsvar, sosialforsikring
- næring 80: Undervisning
- næring 85: Helse- og sosialtjenester
- næring 90: Kloakk- og renovasjonsvirksomhet

I tillegg til disse næringsområdene kommer enkelte næringer som ligger i grenselandet mellom offentlig og privat sektor. Disse er lufttransport (næring 62) og kulturell tjenesteyting (næring 92). Disse næringene inneholder både private og offentlige aktører, noe som gjør det vanskelig å skille mellom sektorene. Imidlertid utgjør disse næringene ikke mer enn 2% av den samlede sysselsettingen i landsdelen og er hovedsakelig konsentrert til de større byene.

Figur 2
Offentlig sysselsetting etter type virksomheter i de nordnorske fylkene 1997.

Kilde: Foreløpig statistikk fra SSB

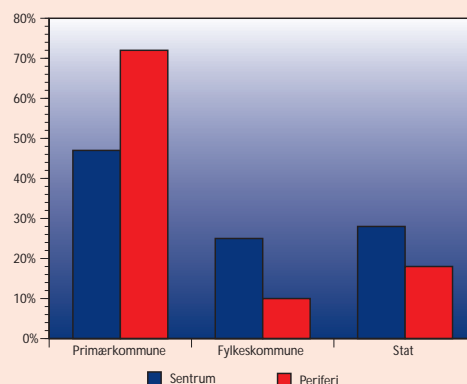
Samlet sysselsetter landsdelen rundt 36.000 arbeidstakere innen produksjon av helse- og sosialtjenester. Dette utgjør 43% av den offentlige sysselsettingen i Nord-Norge. Nest størst sysselsetting er knyttet til offentlig administrasjon og Forsvaret med 23.100 arbeidstakerne noe som utgjør 28% av den offentlige sysselsettingen. Denne kategorien omfatter både kommuneforvaltningen og ulike statlige etater med Forsvaret som den største enkeltarbeidsgiveren. Innenfor undervisning er det sysselsatt 17.600 personer, noe som utgjør 21% av sysselsettingen i offentlig sektor. Post og tele sysselsetter rundt 4.000 personer i landsdelen, mens 3.000 er sysselsatt innenfor kraftforsyning, vannforsyning og renovasjon.

Mellom de tre nordnorske fylkene er det betydelig variasjoner i typen offentlig sysselsetting. Nordland har prosentvis høyest sysselsetting innen helse- og sosialtjenester (46%) og lavest sysselsetting innen administrasjon og forsvar (24%). Finnmark har derimot høyest sysselsetting innen offentlig administrasjon og forsvar (38%). Finnmarks høye andel her skyldes i stor grad kommunestrukturen som består av mange småkommuner. Fylket har derfor relativt mange sysselsatte innen kommunal tjenesteyting. Innenfor undervisning ligger Troms på topp av de tre nordnorske fylkene, noe som bør sees i sammenheng med universitetsutdanningen i fylket. I forhold til forvaltningsnivåene utgjør sysselsettingen i primærkommunene 55 %, fylkeskommunen 20% og

staten 25%. Troms skiller seg noe ut fra de andre to fylkene med høyere statlig sysselsetting. Der utgjør statlig sektor 29% av den offentlige sysselsettingen, mens staten i de to andre fylkene utgjør 23%.

I forhold til sentrum- og periferinndelingen²⁾ er det betydelige forskjeller i typen sysselsetting etter forvaltningsnivå. Figur 3 illustrerer dette.

Figur 3
Offentlig sysselsetting etter forvaltningsnivå, sentrums- og periferikommuner.

Kilde: Foreløpig statistikk fra SSB

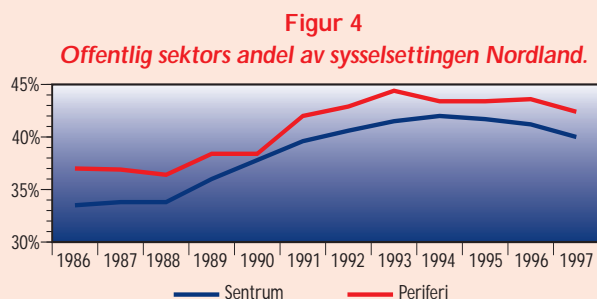
I de nordnorske periferikommunene utgjør sysselsetting i primærkommunene 72% av den offentlige sysselsettingen, mens tilsvarende tall for sentrumskommunene er 47%. Den fylkeskommunale sysselsettingen er betydelig høyere i sentrumskommunene (25%) enn i periferikommunene (10%), noe som har sammenheng med at store deler av den fylkeskommunale aktiviteten (sentraladministrasjonen, regionsykehusene, videregående skole) i stor grad ligger i sentrumskommunene. Her er administrasjonsbyene Bodø, Tromsø og Vadsø den største mottaker av fylkeskommunale arbeidsplasser. Også sysselsettingen innen statlig sektor er høyere i sentrumskommunene (28%) enn i periferikommunene (18%). Men det er verdt å merke seg at staten som arbeidsgiver er betydelig større enn fylkeskommunen i periferikommunene. Grunnen til dette er at staten har en del funksjoner (trygdekontor, lingskontor, arbeidskontor, posten) som er etablert i hver enkelte kommune, mens fylkeskommunale aktiviteter er fraværende i flere periferikommuner.

Offentlig sysselsetting på fylkesnivå

NORDLAND FYLKE

I Nordland utgjorde offentlig sektor omkring 41.000 arbeidstakere i 1997. I forhold til 1996 gikk antall offentlige sysselsatte ned med 700 arbeidstakere, noe som utgjør 1,6% av sysselsettingen i offentlig sektor.

Figur 2 viser utviklingen i den offentlige sysselsettingen mellom periferikommuner og sentrumskommuner i Nordland.

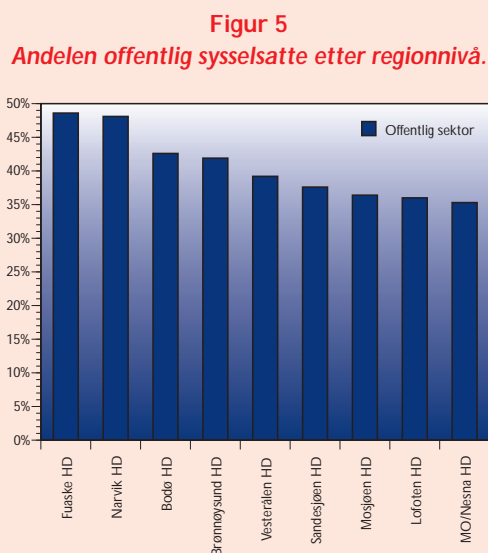

Kilde: Foreløpig statistikk fra SSB

I Nordland ligger den offentlige andelen av sysselsettingen høyest i periferikommunene med 42,4%, mens sentrumskommunene har en litt lavere andel offentlig sysselsetting (40%). Utviklingen i den offentlige sysselsettingen i perioden 1986 - 1997 har omtrent hatt det samme utviklingsforløp i sentrums- og periferikommunene. Totalt var 27.250 personer sysselsatt i offentlig sektor i sentrumskommunene, mens tilsvarende antall var 13.750 personer i periferikommunene. Både sentrumskommunene og periferikommunene har hatt en nedgang i den offentlige sysselsettingen siste år.

Regionale forskjeller:

Mellom de ulike regionene i Nordland varierer den offentlige sysselsettingen betydelig. I figur 3 er dette vist etter inndeling på handelsdistriktsnivå (HD).

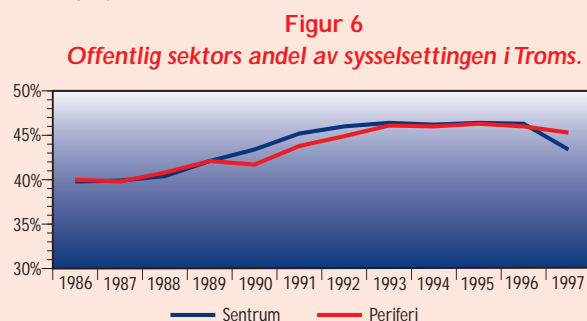
Kilde: Foreløpig statistikk fra SSB

Fauske handelsdistrikt topper den offentlige sysselsettingen i Nordland med en andel på 49% av den samlede sysselsettingen. Årsaken til at regionen har såpass mange sysselsatte i offentlig sektor skyldes først og fremst kommunestrukturen der bosetningen er spredt. Dette medfører relativt høy sysselsetting innen primærkommunen. Nest høyest offentlige sysselsettingen har Narvik handelsdistrikt med 48% av totalsysselsettingen. Regionen skiller seg noe ut med en relativt høy andel statlig sysselsetting. Den høye statlige sysselsettingen skyldes Forsvarets nærvær i regionen. Dette gjelder spesielt kommunene Evenes, Lødingen, og Tjeldsund der Forsvaret er tungt inne i forhold til den samlede aktiviteten, men også Narvik har en betydelig sysselsetting i Forsvaret. Bodø handelsdistrikt har den tredje høyeste offentlige sysselsettingen med en andel på 43%. Regionen er administrasjonssted for fylkeskommunen og har derfor en høy fylkeskommunal sysselsetting. Hele 27% av offentlig sektor er sysselsatt i fylkeskommunale virksomheter. I tillegg utgjør statlig sektor en betydelig andel av sysselsettingen med 30%. Her utgjør Høgskolen i Bodø og Luftforsvaret viktige arbeidsplasser. Også Brønnøysund handelsdistrikt har en betydelig offentlig sysselsetting med 42%. En stor del av den offentlige sysselsettingen er her knyttet til Brønnøysundregistrene.

De andre handelsdistriktene i Nordland har en offentlig sysselsetting som ligger mellom 39% - 35%. Hovedtyngden av sysselsettingen i disse regionene er knyttet til primærkommunene med noen unntak. Vesterålen (Andøya) har en betydelig sysselsetting i Forsvaret, mens Sandnessjøen (Alstadhaug og Vefsn) har en relativt stor andel fylkeskommunale arbeidsplasser. Lavest offentlig sysselsetting har Mo/Nesna handelsdistrikt der kun 35% av arbeidstakerne er sysselsatt i offentlig sektor.

TROMS

I Troms utgjorde offentlig sektor i underkant av 30.000 arbeidstakere i 1997. I forhold til 1996 gikk antall offentlige sysselsatte ned med rundt 1.250 arbeidstakere eller 4% av sysselsettingen i offentlig sektor. Figur 6 viser utviklingen i den offentlige sysselsettingen mellom periferikommuner og sentrumskommuner i Troms.

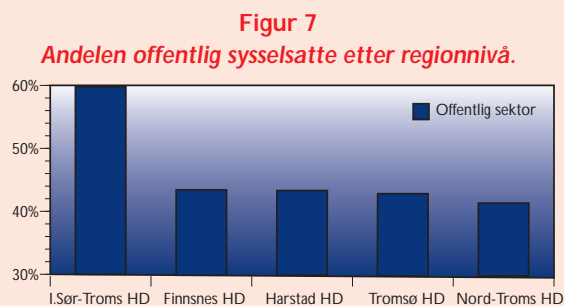
Kilde: Foreløpig statistikk fra SSB

Offentlig sektor

I Troms var om lag 22.900 personer sysselsatt i offentlig sektor i sentrumskommunene, mens tilsvarende antall var 6.900 personer i periferikommunene. Som figuren viser har sysselsettingen i offentlig sektor vært litt større i sentrumskommunene i tidsperioden med unntak for 1997. I 1997 var sysselsettingen i offentlig sektor høyest i periferikommunene (45,3%) og lavest i sentrumskommunene (43,4%). Forskjellene ville ha blitt noe mer markert om Målselv og Bardu ikke hadde vært inkludert i sentrumskommunene. Nedgangen i den offentlige sysselsettingen har først og fremst skjedd innen sentrumskommunene. Forklaringen på dette kan ha sammenheng med en svak nedtrapping av aktivitetene i Forsvaret, men også statistiske årsaker. For eksempel kan nedgangen ha sammenheng med utskillingen av Postbanken fra Posten, noe som gjør at Postbanken nå defineres sammen med andre banker og kommer dermed ikke med i statistikken for offentlig sektor. Utslagene av dette vil eventuelt slå sterkest ut for Tromsø-området.

Regionale forskjeller:

I de ulike regionene i Troms varierer sysselsettingen betydelig noe som er vist i figur 7.

Kilde: Foreløpig statistikk fra SSB

Indre Sør-Troms handelsdistrikt har den høyeste offentlige sysselsettingen av samtlige handelsdistrikter i Nord-Norge. Her utgjør den offentlige sysselsettingen 60% av samtlige sysselsatte. Årsaken til dette er todelt. For det første utgjør Forsvaret en stor arbeidsgiver i regionen. Dette skyldes Bardu kommune som har en statlig sysselsetningsandel på 65% av den offentlige sysselsettingen. I tillegg består regionen av to relativt næringssvake kommuner, Gratangen og Lavangen, der den offentlige sysselsettingen utgjør over 60% av den samlede sysselsettingen. Mesteparten av denne sysselsettingen er knyttet opp mot primærkommunen.

For de andre handelsdistriktene varierer den offentlige sysselsettingen fra 43% til 41%. Lavest offentlig sysselsetting har Nord-Troms regionen. Dette er en region med svært få statlige arbeidsplasser.

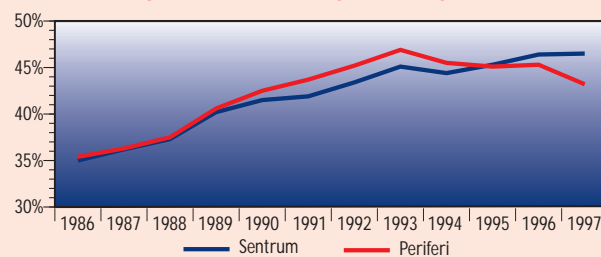
Det som særpreger den offentlige sysselsettingen i de

øvrige handelsdistriktene er Forsvaret i Finnsnes-regionen, oljesektoren i Harstad-regionen og Universitetet og Regionsykehuset i Tromsø-regionen. Tromsø handelsdistrikt har for øvrig i prosent den laveste sysselsettingen innen primærkommunene av regionene i Troms.

FINNMARK

I Finnmark utgjorde offentlig sektor rundt 14.600 arbeidstakere i 1997. I forhold til 1996 gikk antall offentlige sysselsatte ned med rundt 500 arbeidstakere eller 3% av sysselsettingen i offentlig sektor. Figur 8 viser utviklingen i den offentlige sysselsettingen mellom periferi- og sentrumskommuner i Finnmark.

Figur 8
Offentlig sektors andel av sysselsettingen i Finnmark.

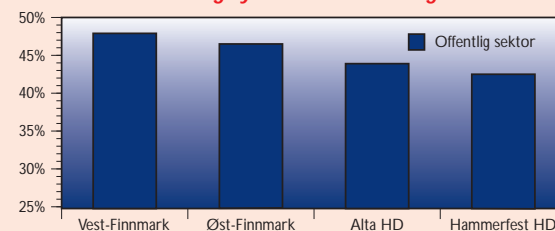
Kilde: Foreløpig statistikk fra SSB

I Finnmark var om lag 9.570 personer sysselsatt i offentlig sektor i sentrumskommunene, mens tilsvarende antall var 5.030 personer i periferikommunene. Av figuren ser vi at den offentlige sysselsettingen har vært noe større i periferikommunene enn i sentrumskommunene frem til 1995. Etter 1995 snur dette ved at den offentlige sysselsettingen går noe ned i periferikommunene, mens sysselsettingen fortsatt er økende i sentrumskommunene. Resultatet av dette er at sentrumskommunene i 1997 har en noe høyere offentlig sysselsetting enn periferikommunene.

Regionale forskjeller:

Mellom de ulike regionene³⁾ i Finnmark varierer sysselsettingen betydelig noe som er vist i figur 9.

Figur 9
Andelen offentlig sysselsatte etter regionnivå.

Kilde: Foreløpig statistikk fra SSB

Vest-Finnmark har den høyeste andelen offentlig sysselsetting i fylket med 48%. Regionen består av en sterkt forsvarsavhengig kommune, Porsanger. Dette medfører at regionen har en relativt høy andel statlig sysselsatte. I Øst-Finnmark utgjør den offentlige sysselsettingen 46%. Regionen består av Vadsø som er administrasjonssted for fylkeskommunale og statlige funksjoner. Regionen har derfor en betydelig andel statlige og fylkeskommunale arbeidsplasser. Også Forsvaret er en betydelig arbeidsgiver i denne regionen. Totalt er omlag halvparten av de sysselsatte knyttet enten til statlige eller fylkeskommunale virksomheter. I Alta handelsdistrikt utgjør den statlige og den fylkeskommunale sysselsettingen en betydelig andel. Omlag 1 av 2 arbeidstakere i offentlig sektor er knyttet til disse to forvaltningsnivåene. Hammerfest handelsdistrikt har den laveste andelen offentlige sysselsettingen i Finnmark med 42%. Regionen har imidlertid en forholdsvis høy andel sysselsetting innen fylkeskommunale virksomheter. Den største fylkeskommunale arbeidsplassen i regionen er Hammerfest Sykehus.

Det som særpreger offentlig sektor i Finnmark er den relativt høye kommunale sysselsettingen i mange småkommuner. I enkelte kommuner utgjør primærkommunene hele 85% av den offentlige sysselsettingen.

Offentlig sysselsetting i noen kommuner

Tabell 1 viser offentlig sektor sin andel av sysselsetting i de 10 kommunene med høyest og de 10 kommunene med lavest offentlig sysselsetting i Nord-Norge.

Et interessant trekk ved denne inndelingen er at de kommunene som har høyest offentlig sysselsetting er relativt små distrikts- og innlandskommuner og ikke større byer eller tettsteder, mens de kommunene som har lavest offentlig sysselsetting er fiskerikommuner. Selv om Forsvaret har mange ansatte i noen av disse kommunene, er hovedforklaringen til den relativt høye offentlige sysselsettingen knyttet til sysselsettingen i primærkommunen. Avhengigheten av den offentlige sysselsettingen eller fravær av private næringsaktører gjør disse kommunene svært sårbar i tilfelle endringer i offentlige budsjetter. Hva som tilsier at kommuner som Gratangen og Lavangen skal ha en såpass mye større kommunesektor enn Karlsøy kan ikke bare forklares ut fra kommunestrukturen alene. En må regne med at det i fremtiden vil bli satt spørsmål ved ressursbruken i kommunesektoren, og spesielt vil småkommuner med en oppblåst kommunesektor være utsatt.

Tabell 1
Offentlig sysselsetting i kommunene:
10 på topp og 10 på bunn

De ti nordnorske kommunene med høyest offentlig sysselsettingsandel:

Tjeldsund (Nordland)	71%
Kvæfjord (Troms)	68%
Bardu (Troms)	64%
Lavangen (Troms)	64%
Gratangen (Troms)	62%
Nesseby (Finnmark)	59%
Skånland (Troms)	58%
Hamarøy (Nordland)	56%
Sørreisa (Troms)	55%
Skjerstad (Nordland)	54%

De ti nordnorske kommunene med lavest offentlig sysselsettingsandel:

Båtsfjord (Finnmark)	21%
Øksnes (Nordland)	26%
Røst (Nordland)	30%
Træna (Nordland)	30%
Berg (Troms)	31%
Karlsøy (Troms)	31%
Skjervøy (Troms)	31%
Moskenes (Nordland)	31%
Måsøy (Finnmark)	32%

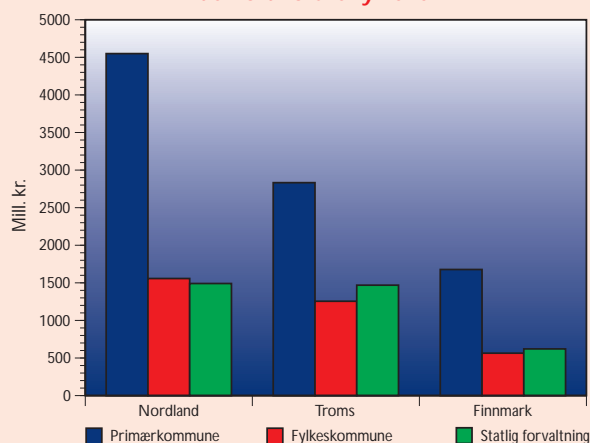
VERDISKAPING I OFFENTLIG SEKTOR

Verdiskapingen i offentlig sektor beregnes ikke på samme måte som for privat sektor. Mens verdiskapingen i privat sektor bestemmes i markedet, bestemmes verdiskapingen i offentlig sektor i stor grad av kostnadsnivået. Årsaken til dette er at tjenester levert fra offentlig sektor normalt ikke har observerbare markedspriser. En liten del av produksjonen i offentlig sektor blir solgt, men betalingen som tas (gebyrene) er ofte administrativt satt og har ingen klar sammenheng med omkostningene ved å produsere tjenesten. I privat sektor vil verdiskapingen normalt være definert som verdien av de varer og tjenester som selges i markedet minus vareinnsats. I offentlig sektor legges kostnadsnivået til grunn minus vareinnsatsen, slik at verdiskapingen i stor grad er knyttet til lønnskostnadene⁴.

Ved hjelp av ulike registre og regnskapstall har vi estimert den offentlige verdiskapingen innen offentlig tjenesteyting. I følge fylkesfordelte nasjonalregnskapstall (1993) for de nordnorske fylkene utgjorde verdiskapingen i staten rundt 5,8 milliarder kroner, mens

bruttoproductet i kommuneforvaltningen utgjorde 11,4 milliarder kroner. For 1996 har vi estimert verdiskapingen i kommunesektoren til 12,4 milliarder kroner, mens verdiskapingen i statsforvaltningen eksklusiv statlige foretak er estimert til 3,6 milliarder kroner. Hvordan verdiskapingen fordeler seg i Nord-Norge er vist i figur 10.

Figur 10
Verdiskaping (bruttoproduct)
i de nordnorske fylkene.

Kilde: Egne data

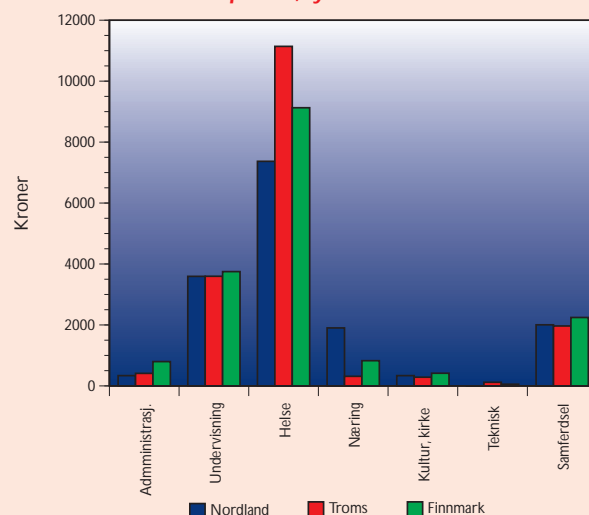
Kommunal og statlig forvaltning står for en verdiskaping på 7,6 milliarder kroner i Nordland, 5,6 milliarder kroner i Troms og 2,9 milliarder kroner i Finnmark. Av figuren ser vi at statlige virksomheter har nesten like stor verdiskaping i Troms som i Nordland.

I tillegg forbruker det offentlige betydelige midler i form av innkjøp av varer og tjenester og offentlige investeringer. Hvor stor andel dette utgjør kan leses ut av kommuneregnskapet. For eksempel utgjorde i 1993 brutto driftsutgifter⁵⁾ 12,2 milliarder kroner i primærkommunene og 7,7 milliarder kroner i fylkeskommunene. Trekker vi fra lønnskostnadene innebærer dette at mellom 30-40 % av utgiftene i kommunesektoren er knyttet til kjøp av varer og tjenester samt investeringer.

FORBRUKET I KOMMUNESektoren - NOEN NØKKEL-TALL

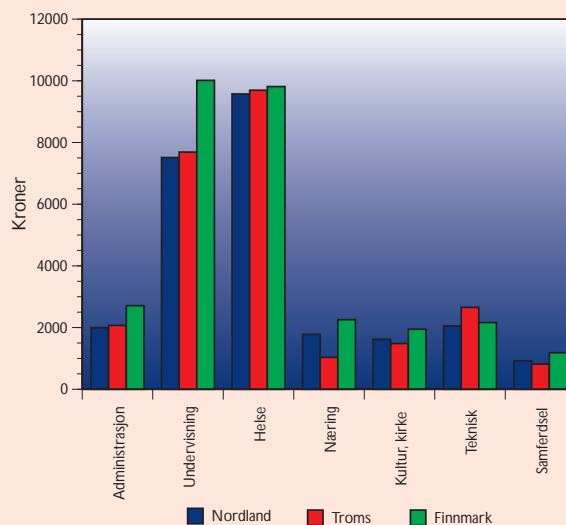
Figur 11 og 12 viser forbruket av midler per innbygger for henholdsvis primærkommunene og fylkeskommunene. Som vi ser av figurene er mesteparten av midlene knyttet til helse og undervisning. For fylkeskommunen dreier utgiftene seg hovedsakelig om helsesektoren, og noe undervisning og samferdsel. Til helseformål bruker Troms 50% mer enn Nordland og 20% mer enn Finnmark⁶⁾. Bruken av midler til samferdselsformål er nesten like i de 3 fylkene, mens Nordland bruker betydelig mer til næringsformål.

Figur 11
Forbruket av midler per innbygger etter
hovedposter, fylkeskommunene.

Kilde: Kommuneregnskapet

Figur 12
Forbruk av midler per innbygger etter hovedposter,
primærkommunene.

Kilde: Kommuneregnskapet

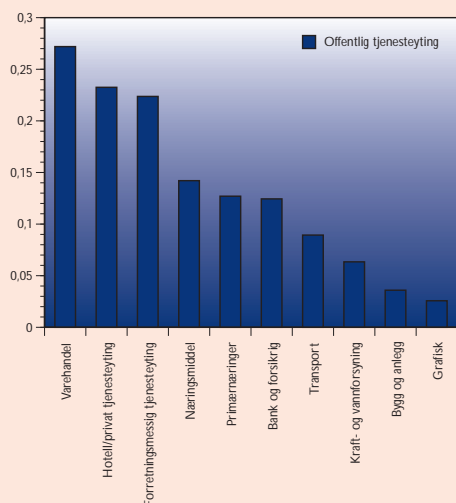
Nordnorske primærkommuner bruker om lag 20% mer per innbygger på helse enn undervisning. Finnmark avviker noe fra de to andre fylkene med like stort forbruk på helse som undervisning. Primærkommunene bruker også jevnt over mer per innbygger på samtlige av hovedpostene enn fylkeskommunen. Spesielt er forbruk av midler til administrasjon og tekniske formål større i primærkommunene.

RINGVIRKNINGER AV OFFENTLIG SEKTOR

Hvilken betydning offentlig sektor har for annen næringsaktivitet kan studeres i såkalte regionale kryssløpsmodeller. Dette er modeller som tar hensyn til samspillet i økonomien. For eksempel om aktiviteten i en sektor økes, gir dette ringvirkninger på andre sektorer i form av leveranser til den sektoren der økningen først skjedde. Økningen i aktiviteten gir også grunnlag for økt lønnsinntekt som igjen gir konsumvirkninger. Hvor store ringvirkningene blir som følge av økt aktivitet i en sektor, avhenger av graden av lokale leveranser til den sektoren der økningen først skjer og hvor arbeidsintensiv sektoren er (dvs størrelsen på lønnsandelen). Prinsippet er at jo mer som kjøpes lokalt og jo større lønnsandelene er, jo sterkere utslag gir dette i lokale ringvirkninger.

Dette samspillet eller ringvirkningene er kartlagt for Nord-Norge i en egen utviklet kryssløpsmodell kalt KRY-MONN⁷⁾. Modellen opererer med to typer multiplikatorer. En multiplikator som tar hensyn til konsumvirkningene og en uten konsumvirkninger. For offentlig tjenesteyting er produksjonsmultiplikatoren beregnet til 3,03 når konsumvirkningene er inkludert i modellen. Dette betyr at 1 kroners økning i offentlig tjenesteyting genererer en samlet produksjonsøkning på 3,03 kroner i hele økonomien. Årsaken til at produksjonsmultiplikatoren blir såpass høy, skyldes at lønnsvirkningene slår relativt sterkere ut for denne sektoren enn øvrige sektorer da hovedtyngden av kostnadene ved offentlig tjenesteproduksjon er knyttet til lønn. Den tilsvarende sysselsettingsmultiplikatoren for offentlig tjenesteyting utgjør 1,64. Dette kan tolkes dithen at en arbeidsplass i offentlig tjenesteyting genererer 0,64 arbeidsplasser i andre næringer. Største ringvirkninger av en offentlig arbeidsplass får vi innenfor de andre tjenesteytende sektorene. Dette er vist i figur 13.

Figur 13
Ringvirkninger av offentlig tjenesteyting.

Kilde: Egne data

Forsvarets betydning for Nord-Norge

Hva betyr forsvaret for Nord-Norge? Dette spørsmålet er særlig blitt aktualisert i forbindelse med Forsvarets omstillingsplaner. NORUT Samfunnsforskning har i denne sammenheng foretatt flere konsekvensanalyser som belyser problematikken for de nordnorske kommunene. Spesielt gjelder dette de mest forsvarsavhengige kommunene i landsdelene som Målselv, Bardu, Sørreisa, Harstad, Andøy, Tjeldsund og Porsanger. I beregningene har en tatt hensyn til både vareinnkjøp, investeringsnivå, konsumvirkningene fra militært og sivilt ansatte og konsumvirkningene fra soldater. I tillegg til dette er det tatt i betraktning at militært personell ofte er beordret og rekruttert utenfra noe som gjør stedstilhørigheten og bindingene til kommunene svakere. Alternative jobbmuligheter for militært personell er ofte fraværende i disse forsvarskommunene. Ønsker en å satse på fortsatt militære karriere, betyr dette flytting. Selve analysene viste at det var betydelige variasjoner mellom kommunene i hvilke konsekvenser nedtrappingsplanene ga, noe som har sammenheng med reduksjonene på investeringsiden der de regionale utslagene var ulike. Grovt sett ga beregningene følgende virkninger:

- reduksjon i samlet sysselsetting fra -1,8 til -3,8 årsverk per årsverk i Forsvaret. Virkningene her er sterkt avhengig av hvordan nedtrappingen av Forsvaret sine aktiviteter slår ut i reduserte investeringer og vedlikehold av bygninger.
- ringvirkninger på andre næringer ga størst negative utslag for bygg- og anleggsbransjen.

DE OFFENTLIGE INNKJØPSMARKEDENE

Innkjøpsmønster

Hva vet en om innkjøpsmønsteret i offentlig sektor? Vi kjenner noe til omfanget av de offentlige innkjøpene. Nasjonalt utgjorde disse 19% av BNP eller 206 milliarder kroner i 1997. Trekker vi ut oljesektoren og for-deler de nasjonale innkjøpstallene fylkesvis tilsier dette offentlige innkjøp på 16 milliarder kroner i Nord-Norge.

En nærmere kartlegging av offentlig sektor sitt innkjøpsmønster i Troms ble gjort i 1993. Denne undersøkelsen omfattet sektorene post og tele, kraftforsyning, kommunal og statlig forvaltning. Undersøkelsen konkluderte med følgende:

- nesten 2/3 av innkjøpene gjøres i eget fylke
- 3% leveres fra de andre nordnorske fylkene
- nesten 1/3 av innkjøpene er import fra enten Sør-Norge eller utlandet.

Videre fordelte innkjøpene seg på følgende næringer:

- 25% varehandel
- 20% forretningsmessig og personlig tjenesteyting
- 15% bygg og anlegg
- 15% offentlig tjenesteyting (gebyrer, avgifter og kjøp av tjenester)
- 10% transport, post og tele
- 9% kraftforsyning
- 5% industri

Undersøkelsen viste også at jo større en kommune er jo større andel av innkjøpene foretas lokalt, og jo mer spesialisert de offentlige innkjøpene er jo mer av innkjøpene foretas utenfor landsdelen.

Endringer i innkjøpsmarkedene

Parallelt med økningene i omfanget av de offentlige anskaffelsene, har de offentlige innkjøpsmarkedene gjennomgått viktige endringer. Dette skyldes både interne og eksterne forhold. Eksternt er Norge gjennom internasjonale avtaler blitt forpliktet til en liberalisering og økt anbudsutsetting av offentlige anskaffelser. EØS-regelverket og WTO-avtalen etablerer et sett av felles spilleregler for en ikke-diskriminerende praksis på dette området. Innkjøpsdirektivene i EØS-avtalen pålegger offentlige innkjøpere å lyse ut alle større anskaffelser innenfor EØS-området. Formålene med disse reglene er å åpne offentlig sektor for større konkurranse og samtidig gjøre det vanskeligere å bruke offentlige innkjøp til å favorisere f.eks lokale næringsutøvere.

NORUT Samfunnsforskning har i denne forbindelse studert virkninger og erfaringer med de nye reglene for offentlige anskaffelser. Disse studiene viser at EØS-regelverket har hatt størst betydning for kommuneforvaltningen. I følge innkjøpskoordinatorene i kommunene blir nå de faglige vurderingene tillagt større vekt enn tidligere, noe som gir mer ryddigere forhold ved anskaffelser. Dette gjør at innkjøpsfunksjonen nå håndteres mer profesjonelt og at langt flere anskaffelser kommer ut på anbud. Videre opplyste omlag 60% av kommunene at de hadde lagt om innkjøpspraksisen til mer sentraliserte og samordnede innkjøp. Det er også blitt mer vanlig med kommunale innkjøpsringer der kommuner innenfor et avgrenset område inngår samarbeider om anskaffelsene.

Hva betyr denne omleggingen for private næringsaktører? For det første betyr dette at de offentlige anskaffelsen øker i omfang og at antall enkeltanskaffelser reduseres. For de minste bedriftene vil anskaffelsene kunne bli for store og ressurskrevende til at de kan ta på seg oppdragene. Prosedyrene for å delta i anbudskonkurransene kan også bli for kompliserte og kostbare. Dette vil kunne gå ut over de småbedriftene som mangler ressurser til deltakelse i større anbuds-

konkurransene. Blant annet har arkitektfirmaer i Nord-Norge gitt slike signaler. På den andre siden medfører anbudskonkurransene en åpning av de offentlige innkjøpsmarkedene og større muligheter i markedene for de som har ressurser til å delta i anbudsmarkedet og stor nok produksjonskapasitet til å ta på seg større oppdrag.

Forsvaret går mot mer desentraliserte innkjøp

Mens sentralisering av innkjøpene er en tendens i store deler av offentlig sektor, har Forsvaret nylig signalisert det motsatte. De går nå mer mot lokale innkjøp. I følge intervju (Nordlys 16.10) med Luftforsvarets Forsyningskommando er det nå en tendens til at en går mer bort fra sentrale avtaler til fordel for lokale kjøp på områder som har med ordinære forbruksartikler å gjøre. Årsaken til denne omleggingen er at en ønsker å redusere lagerholdet og å hindre at enkelte bedrifter kommer i et for sterkt avhengighetsforhold til Forsvaret gjennom langsiktige kontrakter. Luftforsvaret kommer derfor til å kjøpe varer og tjenester lokalt for omkring 810 millioner kroner i Nord-Norge til neste år. Omlegging medfører selvfølgelig større muligheter for de små aktørene i markedet og gjør det samtidig til en fordel å være nær forsvarsanleggene. For nordnorsk næringsliv er derfor omleggingen interessant. (I tillegg planlegger Forsvaret investeringer for 2,4 milliarder kroner i Nord-Norge neste år).

Konkurransetsetting eller privatisering

Med økningene i de offentlig utgiftene og oppgaver har spørsmålet om enten privatisering eller konkurranseutsetting av offentlige virksomheter og funksjoner kommet på dagsorden. Spørsmålet om privatisering eller konkurranseutsetting av offentlige tjenester har vært et politisk betent tema som skaper strid alt etter politisk ståsted. Skillet har gått mellom høyre- og venstresiden. For venstresiden har privatiseringen fremstått som en trussel mot velferdsstaten og idealene om trygghet og likhet, mens høyresiden har argumentert for større grad av private løsninger innenfor velferdsstaten og mer bruk av markedet i tjenesteproduksjonen. Debatten har derfor ofte vært preget av at det har vært satt likhetstegn mellom konkurranseutsetting og privatisering. Spørsmålet om konkurranseutsetting trenger imidlertid ikke være det samme som privatisering.

Mens privatisering betyr at alt overlates til markedene, kan det offentlige beholde både beslutnings-, utformings-, kontroll- og oppfølgingsansvar for tjenestene ved konkurranseutsetting. Konkurranseutsetting betyr nødvendigvis ikke en nedbygging av velferdsstaten, men det kan like mye være et spørsmål

om hvordan oppnå mer velferd med de samme ressursene. Konkurransetsetting trenger heller ikke å svekke det offentlige sin egenkapasitet eller egenkompetanse til å utføre sentrale velferdsoppgaver. I denne sammenheng er det viktig at konkurransetsettingen gjennomføres på en slik måte at det offentlige fortsatt har kontroll og oppfølgingsmuligheter, og at de har muligheter for å stille krav til kvaliteten på de tjenestene som konkurransetsettes.

En vanlig form for konkurransetsetting er "utkontraktering" av bestemte oppgaver. Dette representerer ikke noe nytt og er mye brukt både i kommunal og statlig forvaltning innenfor områder som kantinedrift, rengjøring, vaskeri, trykkeri, budtjenester og bygg- og anleggsvirksomhet. Det nye er imidlertid knyttet til spørsmålet om også å konkurransetsette driften av alders- og sykehjem, hjemmehjelp og barnehager og lignende. Til nå har dette vært sett på som et offentlig driftsansvar. Imidlertid har flere andre land konkurransetsett også denne delen av den offentlige tjenesteproduksjonen. Spørsmålet er derfor blitt aktualisert i Norge og flere kommuner har "smakt" på mulighetene for å bruke markedet også på denne delen av tjenesteproduksjonen. Her kan det nevnes at et firma allerede har etablert kommersiell barnehagedrift i landsdelen.

Konkurransetsetting av støttefunksjoner

Innenfor offentlig sektor er det en varierende praksis i hvor stor andel av disse støttefunksjonene som er konkurransetsett. I en undersøkelse som FAFO nylig har gjennomført ble det spurt om det private innslaget innenfor 10 ulike områder i kommunesektoren. Disse var: renovasjon/søppelhenting, veivedlikehold/snøbrøyting, hjemmebaserte omsorgstjenester, sykehjem/pleiehjem/omsorgsboliger, feiertjenester, vann og kloakk, arealplanlegging, rengjøringstjenester, vaskeritjenester og kjøkkentjenester.

Av undersøkelsen gikk det frem at private aktører var mest vanlig innenfor teknisk sektor. Her ble følgende områder nevnt:

- 92% av kommunene brukte private tjenesteytere innenfor veivedlikehold og snøbrøyting
- 73% av kommunene bruker private tjenesteytere innenfor henting av søppel og renovasjon
- 45% av kommunene opplyste at de også brukte private innenfor øvrige tjenester.

Det private innslaget var stort og kom ikke bare som et supplement til det kommunale. For eksempel opplyste 2 av 3 kommuner at privat sektor stod for over 50% av renovasjonen og snøbrøytingen i kommunen. Videre kom det frem i undersøkelsen at private aktører var mindre vanlig innenfor pleie- og omsorg, bortsett fra noen få kommuner (8%) som også brukte private insti-

tusjoner innenfor pleie- og omsorgstjenesten. Av de som brukte private institusjoner var hele 2/3 drevet av ideelle ikke-kommersielle organisasjoner.

Konsentrasjon om kjerneaktivitetene

En tendens i privat sektor har gått mot større konsentrasjon av det en kaller for virksomhetens kjerneaktiviteter. Også for offentlig sektor kan en skille mellom kjerneaktiviteter og støttefunksjoner. Kjerneaktivitetene vil her være knyttet til produksjon av undervisnings- og helsetjenester, mens renhold, kantinedrift, IT-tjenester og vedlikehold er støttefunksjoner. Hvis en ønsker større effektivitet i offentlig sektor kan dette gjøres på samme måte som i privat sektor - større konsentrasjon om kjerneaktivitetene og større grad av konkurransetsetting av støttefunksjonene. Støttefunksjonene er også aktiviteter som lett lar seg konkurransetsettes på grunn av lave investeringskostnader.

AVSLUTNING

De fleste individer berøres jevnlig av offentlig sektors virksomhet. enten direkte gjennom forbruk av tjenester eller ved at vi benytter oss av offentlige tilrettelagte fellesgoder. Det samme forholdet gjelder for private næringsaktører. Offentlig sektor skal både sørge for at privat sektor får tilført kompetent arbeidskraft (utdanning), rehabilitert arbeidskraften ved slitasje (sykdomspleie, attføring), tilrettelegge for næringsutvikling (arealløsninger, risikolån, rådgivning etc), bygge ut offentlig infrastruktur (bruer, veier, flyplasser, telenett, havner og lignende) og sørge for at markedene fungerer effektivt (konkurranseregler). For nordnorsk næringslivet er det spesielt viktig med effektive infrastruktur-løsninger siden vi i utgangspunktet har ulemper med lange avstander til markedene. I et økonomisk samspill er offentlig og privat sektor integrert i hverandre og avhengig av hverandre for å lykkes. Ineffektivitet i et ledd vil fort kunne bli en konkurranseulempe. Krav om økt effektivitet i offentlig forvaltning vil trolig derfor tvinge seg frem. Det er flere grunner til dette. Offentlig sektor legger i dag allerede så store beslag på den samlede verdiskapingen at en ikke kan forvente fortsatt vekst ved å velte kostnadene over på privat sektor eller enkeltindivider. En fortsatt utbygging av velferdstilbudene må derfor i større grad skje gjennom effektivisering og omfordeling av de offentlige ressursene. I steden for at en stadig større andel av verdiskapingen brukes i offentlig sektor blir spørsmålet i fremtiden heller hvordan få mer velferd ut av hver krone. Spesielt har kommunesektoren, som den største tjenesteproduzenten, blitt stilt overfor krav om mer effektiv drift i det siste. Disse kravene tror vi vil forsterke seg i fremtiden, noe som mange nordnorske kommuner vil

merke. Et problem i denne sammenheng er at landsdelen har en betydelig høyere dekning innenfor barnehage- og sykehjemsplasser enn landsgjennomsnittet, samtidig er kostnadene ved disse plassene dyrere. Det vil derfor bli en krevende oppgave å vedlikeholde det velferdstilbudet som er etablert i mange nordnorske kommuner. I tillegg opplever Nord-Norge en stor fraflytting, noe som over tid vil svekke det økonomiske grunnlaget for det etablerte tjenestetilbudet. Den veksten som mange nordnorske kommuner til nå har hatt i offentlig sektor tilhører derfor trolig historien. Dette merkes allerede i dag med strammere budsjetter, noe som gir bemanningsreduksjoner. Dette kan leses av sysselsettingstallene der trenden med vekst i den offentlige sysselsettingen er brutt.

Strammere offentlige budsjetter, vil trolig gjøre effektiviseringstiltak nødvendig i store deler av offentlig sektor. Dette vil kunne åpne for større innslag av private aktører, ikke bare innenfor støttefunksjonene, men også innenfor områder som til nå har vært skjermet og forbeholdt offentlig sektor.

Referanser:

FAFO (1998): Privatisering og konkurranseutsetting i norske kommuner. FAFO Rapport 254.

NORUT Samfunnsforskning (1991): Konsekvenser av en nedbygging av Forsvarets aktivitet i enkelte kommuner i Nord-Norge. Rapport SF007-91.

NORUT Samfunnsforskning (1992): Offentlig sektor i Troms Fylke sitt innkjøpsmønster. Rapport SF052-92.

NORUT Samfunnsforskning (1993): Kryssløpsmodell for nordnorsk økonomi. Rapport SF054-93.

NORUT Samfunnsforskning (1995): Størrelsen på kommunale og fylkeskommunale utgifter til tjenesteproduksjon i Nord-Norge sammenlignet med landet for øvrig. Notatserie 14-17

NORUT Samfunnsforskning (1996): Offentlige anskaffelser på anbud - virkninger og erfaringer med EØS-regelverket for offentlige anskaffelser. Rapport SF07-96.

Sluttnoter:

1) Sysselsettingen i offentlig sektor er beregnet på grunnlag av ukorrigerede sysselsettingstall basert på ulike offentlige registre. Grunnlagsdataene er hentet fra Statistisk Sentralbyrå og baserer seg på registerdata per 4.kvartal 1997.

2) Periferikommuner og sentrumskommuner følger definisjonen til Statistisk Sentralbyrå etter såkalte prognoseregioner. Følgende kommuner er definert som sentrumskommuner: (i Nordland) Bodø, Narvik, Brønnøy, Alstadhaug, Vefsn, Rana, Fauske, Vestvågøy, Vågan, Sortland, (i Troms) Harstad, Tromsø, Bardu, Målselv, Lenvik, Nordreisa, (i Finnmark) Vadsø, Hammerfest, Alta, Nordkapp og Sør-Varanger. Resten er definert som periferikommuner.

3) Har her delt Finnmark inn i 4 regioner: Alta Handelsdistrikt og Hammerfest Handelsdistrikt utgjør hver sin region. Vest-Finnmark består av kommunene Nordkapp, Porsanger, Karasjok, Lebesby og Gamvik. Øst-Finnmark består av kommunene Vardø, Vadsø, Berlevåg, Tana, Nesseby, Båtsfjord og Sør-Varanger.

4) Dette prinsippet gjelder for forvaltningsdelen, mens verdiskapingen for offentlige foretak der markedsprisen er kjent fastsettes som for privat sektor. I beregningene av verdiskapingen for offentlig sektor inkluderer ikke foretaksdelen. Dette får først og fremst virkninger for statssektoren som blir redusert i omfang. Beregningene baserer seg på sysselsettingstallene for 1996 og lønnsstatistikk 1996 (PAI og SST).

5) Kilde: Kommuneregnskapet 1993.

6) En av grunnene til at Troms har et høyere utgiftsnivå skyldes driften av Regionsykehuset i Tromsø som trekker opp kostnadsnivået.

7) Kryssløpsmodell KRYMONN er utviklet ved Norges Fiskerihøgskole og ved NORUT Samfunnsforskning og er en modell for nordnorsk økonomi.